

N:o 33.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m.; Gifven Stockholms slott den 26 Mars 1889.

Under åberopande af bilagda protokoll öfver finansärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva:

A) att Kongl. Maj:t må ega att för beredande af plats för hofstallanläggningen träffa aftal med Stockholms stad om utbyte af mark vid Artilleriplanen enligt följande grunder:

1:o) att staden till kronan med eganderätt afstår af den öppna platsen nedanför Artilleriplanen och af de i stadens besittning varande tomterna i kvarteret Bodarne den mark, som å en till stadsingenjörskontorets tjensteutlåtande till drätselnämnden den 28 December 1888 hörande ritning betecknats med röd kantfärg, innehållande omkring 3,605 kvadratmeter (40,900 kvadratfot), att af kronan genast tillträdas;

2:o) att kronan till staden med eganderätt afstår de, enligt hvad samma ritning utvisar, för Artilleri- och Sibyllegatornas vidgning invid Artilleriplanen behöfliga jordstycken, omkring 391 kvadratmeter (4,440 kvadratfot) för den förra och omkring 810 kvadratmeter (9,190 kvadratfot), för den senare, att likaledes af staden genast tillträdas, men med rätt för kronan att hafva kronobageribyggnaden kvarstående å dess nu varande plats, till dess att byggnaden icke vidare af kronan användes för sitt nu varande ändamål eller om- eller nybyggnad ifrågakommer;

3:o) att för den mark, kronan sålunda erhåller mera än staden, eller omkring 2,404 kvadratmeter (27,270 kvadratfot), beräknas ett värde af 327,240 kronor;

4:o) att staden till kronan afträder den rätt, staden må anse sig tillkomma öfver tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne, till den del, som

faller inom den för hofstallbyggnaden afsedda plats, mot det att kronan afstår från anspråk på tomtens återstod och till staden öfverlemnar densamma;

5:o) att staden förbinder sig att söder om hofstalltomten hålla ett 18 meter (60,6 fot) bredt område öppet till gata; och

6:o) att kronan till staden afstår eganderätten till det å en karta, tillhörande en af stadsingeniörskontoret den 8 Februari 1884 öfver Skuggan, Ropsten och Lugnet samt Hjorthagen jemte närmast angränsande del af Kongl. Djurgården och Värtahamnen upprättad beskrifning, närmare angifna område å Kongl. Djurgården, innehållande 100 hektar 78 ar (204 tunnland 5,6 kappland), som begränsas i öster af hamnanläggningen, i norr af Lilla Värtan och Husarviken, i vester af Husarviken och landsvägen öster om Uggebacken samt i söder af jernvägen och hamnområdet, jemte rätt till vattnet derinvid under vilkor:

att staden vid tillträdet af nämnda område till kronan erlägger skilnaden mellan det för området beräknade värde, 556,882 kronor 25 öre, och värdet å den mark vid Artilleriplanen, kronan enligt punkt 3:o skulle erhålla mera än staden, 327,240 kronor, eller 229,642 kronor 25 öre;

att staden åtager sig att bekosta flyttning af de å torplägenheterna Lugnet och Ropstensporten befintliga byggnader eller att låta uppföra nya sådana å de ställen, Djurgårdens styrelse anvisar, äfvensom att å sin bekostnad föranstalta om uppodlande och försättande i bärande skick af mark till lika omfång med den, nämnda lägenheter nu innehafva;

att de vägar, som leda öfver ifrågavarande område, skola hållas öppna och af staden för all framtid underhållas;

att det likaledes skall åligga staden att underhålla den öfver inre delen af Husarviken i närheten af lägenheten Fiskartorpet uppförda träbro, hvilken till staden öfverlemnas utan lösen;

att staden inträder i de rättigheter och skyldigheter, som på grund af föregående nådiga resolutioner och upplåtelsebref tillkomma kronan gent emot innehafvare af lägenheten Ropsten;

att området skall af staden tillträdas den 1 Juli 1890; samt

att de områden, hvilka, å förut omförmälda karta af år 1884 betecknade med II och III, jemlikt nådigt bref den 31 Maj 1878 blifvit till staden upplåtna att tillträdas i den mån, staden funnes deraf vara i behof för hamnen vid Lilla Värtan eller för upplags- och byggnadsplatser, skola, sedan Kongl. Maj:t i hvarje fall pröfvat till upplåtelse ifrågasatt områdes erforderlighet för hamnen eller de för denna behöfliga upplags- och byggnadsplatser, i sådan ordning för ändamålet

ifrågakomma, att i första rummet tagas i anspråk omförmälda med II betecknade egofigur och den del af egofiguren III, som, innefattande en areal af 370,6 ar, å en i stadsingeniörskontoret den 18 Mars 1889 verkställd kopia af nyssberörda karta betecknats med röd kantfärg och siffrorna III 1), samt att den återstående delen af samma egofigur, å nämnda kartekopia betecknad med III 2), jemte dertill gränsande vatten icke i något fall må af staden tillträdas förr än fyratio år efter aftalets träffande; och

B) att af den mellangift å 229,642 kronor 25 öre, hvilken, enligt hvad förut blifvit förmäldt, bör af Stockholms stad för erhållande af Hjorthagen med angränsande mark till kronan erläggas, ett belopp af 29,642 kronor 25 öre må af Hans Maj:t Konungen disponeras för bestridande af kostnaden för utvidgning af nuvarande hjortparken vid Gripsholm samt återstoden, 200,000 kronor, till Kongl. Statskontoret inlevereras för att af detta embetsverk på lämpligt sätt göras räntebärande och årliga räntan deraf i likhet med öfriga för Kongl. Djurgårdens förvaltning afsedda medel disponeras till Djurgårdens förbättring och försköning.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

F. v. Essen.

---

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 26 Mars
1889.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre BILDT,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve
EHRENSVÄRD,
Statsråden: Herr LOVÉN,
Friherre VON OTTER,
VON KRUSENSTJERNA,
WENNERBERG,
Friherre VON ESSEN,
ÖRBOM,
Friherre ÅKERHJELM.

Chefen för Finansdepartementet, Statsrådet Friherre von Essen
anförde i underdånighet:

»I underdånig skrifvelse den 11 Maj 1888 anmälde Riksdagen,
att Riksdagen, i sammanhang med beslut om uppförande å vestra de-
len af Helgeandsholmen af två skilda byggnader för inrymmande af
Riksdagen, Riksgäldskontoret och Justitieombudsmansexpeditionen samt
af Riksbanken, till uppförande af nytt hofstall å Artilleriplanen och
anordnande eller uppförande af ett vaktstall i Kongl. slottets närhet,
anvisat en summa af högst 1,070,000 kronor samt medgifvit, att
Artilleriplanen eller den del af Artillerigården, som är belägen emellan
Riddare-, Artilleri-, Kaptens- och Sibillegatorna, äfvensom erforderlig
del af tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne finge, efter afrödjande af det
å Artilleriplanen befintliga förra artilleristallet, disponeras för uppförande

af nytt hofstall, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att, för beredande af tjenligare byggnadsplats för hofstallanläggningen, med Stockholms stad träffa uppgörelse om utbyte af det för ändamålet erforderliga jordområde mot vederlag antingen af annan mark vid Artilleriplanen eller ock, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt.

Vid underdånig föredragning häraf den 8 Juni nästlidet år anmäde jag, att den nya hofstallanläggningen enligt en af arkitekten L. Peterson uppgjord eskissritning komme att upptaga en areal af högst 132,500 kvadratfot, hvaraf 98,200 kvadratfot af den kronan tillhöriga Artilleriplanen, hvilken i sin helhet innehölle 137,900 kvadratfot, samt omkring 3,400 kvadratfot af den utaf kronan disponerade tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne, om hvilken tomt, innehållande 10,456 kvadratfot, likväl tvist mellan Stockholms stad och kronan vore anhängiggjord, så att alltså arealen af den mark vid Artilleriplanen och af tomterna N:ris 5, 7 och 8 i kvarteret Bodarne, som kronan borde af Stockholms stad tillbyta sig, utgjorde omkring 30,900 kvadratfot. Jag erinrade tillika, att Eders Kongl. Maj:t, med anledning af en utaf Stockholms stadsfullmäktige gjord underdånig framställning om tillstånd att öfver södra delen af myntverkets tomt N:ris 1, 2 och 8 i kvarteret Bryggaren framdraga en 40 meter bred gata, den 14 Oktober 1887 anbefallt Öfverintendentsembetet att, efter stadsfullmäktiges hörande, afgifva förslag till öfverenskommelse, enligt hvilken kronan för den del af myntverkets tomt, som vore afsedd att afträdas till staden, erhöle i värde motsvarande ersättning af staden tillhörig, men för kronan behöflig mark antingen invid Artilleriplanen och inom kvarteret Bodarne eller eljest. På min underdåniga hemställan behagade Eders Kongl. Maj:t vid nyssnämnda föredragningstillfälle, med återkallande tills vidare af berörda åt Öfverintendentsembetet lemnade uppdrag, anbefalla Embetet att med Stockholms stadsfullmäktige, hvilka i underdånig skrifvelse den 4 Oktober 1873 förklarar Stockholms stad villig att för ifrågasatt hofstallanläggning å Artilleriplanen till kronan på vissa vilkor afstå staden tillhörig mark vid nämnda plan, skyndsamt inleda underhandlingar och, under förbehåll af Eders Kongl. Maj:ts godkännande, träffa aftal om *dels* öfverlåtande till kronan af den enligt ömförmälda eskissritning för hofstallanläggningen erforderliga andel af stadens mark vid Artilleriplanen och i kvarteret Bodarne, mot vederlag antingen af kronan tillhörig mark af Artilleriplanen, som icke komme att af hofstallanläggningen upptagas, eller, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt, med iakttagande i förra fallet att, derest såsom vederlag lemnades mark, hvarå den för kronobageriet

använda byggnad vore uppförd, kronan förbehölles rätt att hafva byggnaden å platsen qvarstående, intill dess annan byggnad kunde varda för ändamålet uppförd eller Eders Kongl. Maj:t eljest annorlunda förordnade, *dels ock* afträdande till kronan af den rätt, stadsfullmäktige kunde anse staden tillkomma öfver tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne, till den del densamma behöfde för hofstallanläggningen tagas i anspråk.

Genom nådigt bref den 22 Juni 1888 uppdrog derefter Eders Kongl. Maj:t åt Öfverintendentsembetet att, efter samråd med chefen för Kongl. hofstallet, uppgöra fullständiga, af kostnadsförslag åtföljda ritningar till hofstallbyggnaden å Artilleriplanen samt bemyndigade tillika Embetet att, derest vid uppgörandet af dessa ritningar sådana afvikelser funnes böra ske från den förut upprättade eskissritningen till ifrågavarande byggnad, hvilka kunde föranleda förändring eller utvidgning af den för hofstallanläggningen enligt sistnämnda ritning afsedda tomtplats, vid de genom nådiga brefvet den 8 i samma månad anbefalda underhandlingar med Stockholms stadsfullmäktige vidtaga de jemkningar med afseende å det för hofstallanläggningen erforderliga jordbyte, som häraf påkallades.

Sedan på grund af denna nådiga befallning ritnings- och kostnadsförslag för stallbyggnaden blifvit upprättade, anhöll Öfverintendentsembetet, med tillkännagifvande att, på sätt situationsplanen utvisade, för byggnadens utförande med tillämpning af samma ritningsförslag erfordrades af Stockholms stad tillhörig mark vid Artilleriplanen 37,900 qvadratfot, genom Öfverståthållareembetet om Stockholms stadsfullmäktiges yttrande, *dels* huruvida staden vore villig att för omförmälda stallbyggnad till kronan öfverlåta nämnda mark, *dels ock* i sådant fall hvilken ersättning af kronan tillhörig mark, som af staden kunde betingas såsom vederlag för en dylik upplåtelse, dervid Embetet tillika meddelade, att den kronan tillhöriga mark vid Artilleriplanen, hvilken, enligt sist upprättade ritning öfver hofstallanläggningen, icke komme att därför erfordras, egde en areal af 20,900 qvadratfot, samt att myntverkets till gata afsedda tomt innefattade omkring 25,511 qvadratfot.

I sin till Öfverståthållareembetet aflåtna svarsskrifvelse, dagtecknad den 17 sistlidne Januari, anmärkte stadsfullmäktige till en början, att på Öfverintendentsembetets ritningar hela området söder om den föreslagna stalltomten vore utlagdt till öppen plats med planteringar. Ehuru något yrkande i sådant syfte icke blifvit framställt i Embetets skrifvelse, hade stadsfullmäktige till undvikande af missförstånd ansett sig böra framhålla, att det icke vore välbetänkt att för all framtid binda staden vid en dylik anordning. Det syntes stadsfullmäktige all-

deles tillfylles, att staden förbunde sig att lemna obebygdt ett område af 18 meters (60,6 fots) bredd söder om stalltomtens södra gräns för att till gata användas. Vid den föreslagna stalltomten hade icke annat varit att erinra, än att det för framtida reglering af Artillerigatan syntes lämpligt, att tomtens gräns mot öster komme att utgöras af samma gatas norr om Linnégatan fastställda nya vestra gatulinie, framdragen rätt söderut, hvarigenom stalltomtens område något ökades.

Med nyssnämnda rättelse i afseende å Artillerigatans linie vore stadsfullmäktige sålunda villige att godkänna Öfverintendentsembetets förslag i hvad det afsåge gränserna för stalltomten samt att förbinda staden att söder om tomten hålla ett 18 meter (60,6 fot) bredt område öppet till gata. För detta ändamål skulle af den på ofri eller stadens grund belägna egendomen N:o 6 i kvarteret Bodarne med en areal af 10,456 kvadratfot användas till sistnämnda gata omkring 3,330 kvadratfot, till stalltomten omkring 3,200 kvadratfot, hvarefter skulle återstå till stadens disposition 3,926 kvadratfot. Då egendomen vore af staden upplåten på det vilkor, att den när som helst kunde af staden utan ersättning återtagas, kunde någon ersättning ej medgifvas för den del, staden behölle, så mycket mindre som den i stalltomten ingående delen skulle lemnas till fri och egen grund.

Vidare hade stadsfullmäktige funnit bestämmelsen om kronobageriets borttagande böra förtydligas så, att platsen skulle göras fri, så snart byggnaden af en eller annan anledning icke längre af kronan användes för sitt ändamål och således icke blott om orsaken dertill vore en annan bageribyggnads uppförande.

Stadsfullmäktige vore sålunda villige att ingå på ett byte, hvilket efter de gränser för kronans mark, som upptagits i en på Öfverståthållareembetets begäran den 23 September 1872 deröfver upprättad designation, skulle ega rum på det sätt,

att staden afstode till kronan det på en till stadsingenjörskontorets tjensteutlåtande till drätselnämnden den 28 December 1888 hörande karta med röd kantfärg lagda området, innehållande omkring ..... 40,900 kvadratfot,

samt att kronan afstode till staden för vidgning dels af Sibyllegatan omkring 9,190 kvadratfot, med rätt att hafva kronobageribyggnaden kvarstående å dess nuvarande plats, tilldess att byggnaden icke vidare af kronan användes för sitt nuvarande ändamål eller om- eller nybyggnad ifrågakomme, dels af

transport 40,900 kvadratfot

	transport 40,900	kvadratfot
Artillerigatan omkring 4,440	kvadratfot eller tillsam-	
mans	13,630	„

Skilnaden komme då att utgöra omkring ..... 27,270 kvadratfot, för hvilka staden skulle erhålla ersättning.

För bedömandet af värdet af denna mark meddelade stadsfullmäktige, att staden jemlikt kontrakt af den 12 Februari 1884 betalt 17 kronor 15 öre kvadratfoten för de med dåliga hus bebygda, i hörnet af Hamn- och Nybrogatorna belägna tomterna N:is 4 och 5 i kvarteret Skrafvelberget mindre, att kronan för de vid Strandvägen belägna obebygda hörntomterna af det till gardesregementena förut upplåtna området begärde 12 kronor kvadratfoten, att kronan för de obebygda tomterna N:is 1, 6 och 7 i kvarteret Korporalen enligt köpebref af den 1 Maj 1886 erhållit för hörntomterna 8 kronor 90 öre kvadratfoten och för mellantomterna 6 kronor 90 öre kvadratfoten, samt att enligt köpebref af den 2 Maj 1882 den med ett dåligt trähus bebygda, i hörnet af dåvarande Löjtnants- och Kaptensgatorna belägna tomten N:o 6 i kvarteret Kyrkogården betalats med 10 kronor 34 öre kvadratfoten. Med ledning häraf hade priset å den mark, staden skulle afstå, blifvit af stadsfullmäktige bestämdt efter 12 kronor kvadratfoten till 327,240 kronor, ett pris, som måste anses skäligt, helst kronan skulle få ersättning för den mark, som afstodes till gatuuutvidgningarna, hvilka i alla händelser blefve nödvändiga för hofstallets egen skull.

Hvad anginge det ifrågasatta vederlaget af ett område vid Kongl. Myntet, funne stadsfullmäktige detta område icke på något sätt kunna mäta sig i värde med det, staden lemnade, då det vore beläget i en mindre värdefull del af staden.

Deremot ansåge sig stadsfullmäktige böra såsom lämpligt vederlag föreslå ett område å Kongl. Djurgården, hvarom stadsfullmäktige år 1883 gjorde underdånig framställning, och hvilket område enligt en af stadsingenjören den 8 Februari 1884 upprättad karta med beskrifning i areal innehölle:

tomter, trädgård och park	5 tunnland	0,1 kappland
åker	2	„ 16,0
äng	32	„ 12,0
skogs- och betesmark	147	„ 31,2
allmänna vägar	2	„ 1,8
	189 tunnland	29,1 kappland
af Husarviken	14	„ 8,5
	eller tillsammans 204 tunnland	5,6 kappland.

Beträffande värdet af detta område, omfattande bland annat lägenheten Hjorthagen med dervarande hjortpark, anförde stadsfullmäktige, att vederbörande expropriationsnämnd år 1886 bestämt värdet å den mark, som från Kongl. Djurgården exproprierats till Stockholm—Rimbo jernväg, till 3,000 kronor tunnlandet för åkerjord och 400 kronor tunnlandet för skogsmark, eller ett medelpris af 1,700 kronor tunnlandet. Ehuru endast ungefär en femtedel af nu ifrågavarande mark utgjordes af åker och äng, hade stadsfullmäktige likväl ansett, att värdet derå borde bestämmas efter nämnda medelpris af 1,700 kronor för tunnlandet till 347,100 kronor. Staden skulle sålunda betala en mellangift af 19,860 kronor.

På det att staden snarast möjligt måtte komma i besittning af Hjorthagen, skulle staden bekosta anordnandet på annat ställe af hjortpark och af nödiga bostäder för bevakningen m. m. för en summa ej öfverstigande 50,000 kronor.

På grund af det sålunda anförda hafva stadsfullmäktige förklarat staden villig att med kronan träffa ett aftal af följande innehåll:

För att bereda plats för hofstallet afstår staden till kronan med eganderätt af den öppna platsen nedanför Artilleriplanen och af de i stadens besittning varande tomterna i kvarteret Bodarne den mark, som å den till stadsingeniörskontorets tjensteutlåtande till drätselnämnden den 28 December 1888 hörande ritning betecknats med röd kantfärg, innehållande omkring 40,900 kvadratfot.

Kronan afstår till staden med eganderätt de, enligt hvad samma ritning visar, för Artilleri- och Sibyllegatornas vidgning invid Artilleriplanen behöfliga jordstycken, omkring 4,440 kvadratfot för den förra och omkring 9,190 kvadratfot för den senare, med rätt för kronan att hafva kronobageribyggnaden kvarstående å dess nuvarande plats, tilldess att byggnaden icke vidare af kronan användes för sitt nuvarande ändamål eller om- eller nybyggnad ifrågakommer.

För den mark, kronan sålunda erhåller mera än staden, eller omkring 27,270 kvadratfot, beräknas en ersättning af 12 kronor för hvarje kvadratfot.

Kronan erhåller eganderätt till den del af ofria tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne, som faller inom stalltomten, mot det att staden kommer i besittning af tomtens återstod.

Staden förbinder sig att söder om stalltomten hålla ett 18 meter (60,6 fot) bredt område öppet till gata.

Kronan afstår till staden eganderätten till det å stadsingeniörskontorets den 8 Februari 1884 upprättade karta öfver Skuggan, Rop-

sten och Lugnet samt Hjorthagen jemte närmast angränsande del af Kongl. Djurgården och Värtahamnen närmare angifna område å Kongl. Djurgården, innehållande 204 tunnland 5,6 kappland, som begränsas i öster af hamnanläggningen, i norr af Lilla Värtan och Husarviken, i vester af Husarviken och landsvägen öster om Uggelbacken samt i söder af jernvägen och hamnområdet, jemte rätt till vattnet derinvid, med iakttagande deraf att nuvarande innehafvare af lägenheterna Ropsten och Lugnet lemnas oqvalde i sin besittningsrätt till dessa lägenheter för den tid, de senast fått fastställelse å denna rätt. Ersättningen för detta område beräknas till 1,700 kronor för hvarje tunnland.

Utöfver den mellangift, som blir en följd af ofvan åsatta pris å den mark, som staden skulle förvärfva och afhända sig, förbinder staden sig att bekosta anordnandet å annat ställe af hjortpark och af nödiga bostäder för parkens bevakning m. m. för en summa ej öfverstigande 50,000 kronor.

Öfverintendentsembetet, som med underdånig skrifvelse den 30 sistlidne Januari öfverlemnade stadsfullmäktiges öförmälda skrifvelse, har dervid, hvad anginge dels de tomterna vid Artilleriplanen åsatta värdena och dels den föreslagna anordningen af området söder om stalltomten, anfört, hurusom Embetet, med hänsyn till förevarande tomters läge och de upplysningar rörande värdet å angränsande sådana, hvilka Embetet inhemtat, ej funnit skäl till anmärkning mot det förstnämnda tomter åsatta värdet af 12 kronor qvadratfoten, men att Embetet ansåge särdeles önskvärdt, derest området söder om stalltomten till Nybroviken kunnat, i betraktande af stallanläggningens monumentala betydelse, hållas fortfarande öppet, ehuru något yrkande derom under för handen varande omständigheter ej af Embetet framställes.

På grund af nådig remiss har Riksmarskalksembetet den 14 i denna månad afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och dervid tillika öfverlemnade infordradt yttrande från chefen för Kongl. Djurgårdens styrelse. Jemte förmälan att, enligt verkställd beräkning, djurgårdskassan, om stadsfullmäktiges förslag antoges, komme att för ny djurhages inrättande m. m. få vidkännas en förlust af 10,140 kronor, oberäknadt den minskade hötillgången, har bemälda chef vidare ansett värdet å det ifrågavarande området af Djurgården vara af stadsfullmäktige alldeles för lågt beräknadt. Af sådan orsak har chefen för djurgårdsstyrelsen uppgjort förslag till ny beräkning af markens värde, dervid hänsyn tagits till det förhållande, att, enligt hvad känt vore, i årlig hyra för de till enskilda personer upplåtna upplags- eller byggnadsplatser i närheten af Värtahamnen betalades minst 5 öre för hvarje

kvadratfot. Oberäknadt 14 tunnland 8,5 kappland af den invid det nu ifrågavarande området belägna Husarviken, innehölle, enligt hvad handlingarne utvisade, den mark, af hvilken staden sökte komma i besittning, en areal af 189 tunnland 29,1 kappland, af hvilket område likväl 10 tunnland 17,8 kappland tillhörde lägenheten Ropsten och 13,3 kappland utgjorde jordområdet för de Djurgården tillhöriga torplägenheterna Lugnet och Ropstensporten. Om för återstående arealen, 178 tunnland 30 kappland, efter 5 öre kvadratfoten eller 2,800 kronor tunnlandet, beräknades ett värde af ..... kronor 501,025: — och härtill lades värdet af den inom området växande skogen, uppskattadt till ..... „ 55,857: 25 uppkomme en värdesumma af ..... kronor 556,882: 25 från hvilken borde dragas den af stadsfullmäktige fordrade ersättningen för den staden tillhöriga mark, som vore afsedd att ingå i området för hofstallbyggnaden, ... „ 327,240: — hvarefter skulle återstå ett belopp af ..... kronor 229,642: 25, som skulle komma djurgårdskassan till godo.

Beträffande lägenheten Ropsten har chefen för djurgårdsstyrelsen erinrat, att, enligt nådig resolution den 19 September 1783, notarius publicus Jan Adolf Norling, hvilken då på arrende innehade denna lägenhet, tillförsäkrats att efter förre innehafvarens af lägenheten, hofquartermästaren Billings, och hans dotters inträffade död få behålla Ropsten med den mark och tillhöriga förmåner, som Billing förunnade blifvit, för sig och efterkommande att nyttja och disponera, så till skog och mark som fiske och fiskvatten, dock, hvad ekar anginge, med iakttagande af § 1 i nådiga resolutionen på allmogens besvär vid 1762 års riksdag och med skyldighet för Norling att erlægga en årlig tomtörefgift af 33 Riksdaler 16 skillingar specie samt med förbindelse i öfrigt för honom och arfvingar, eller hvilka det i framtiden angå kunde, att alltid vid köp och salu af denna lägenhet först hembjuda densamma kronan, som skulle ega bördsrättighet framför någon annan.

I fråga om de nyssnämnda torplägenheterna Lugnet och Ropstensporten, hvilka af ålder användts till bostäder åt tvenne Djurgårdens ordinarie arbetare, vore det enligt chefens för djurgårdsstyrelsen mening otvifvelaktigt, att bibehållandet af dessa torp skulle för Djurgården vara fördelaktigast. Då det emellertid kunde för staden vara af någon vigt, att dessa lägenheter, såsom liggande inom det område staden önskade förvärfva, afstodes till staden, borde i sådant fall staden äfven kännas skyldig ej mindre att bekosta flyttning af de å torpen

nu befintliga byggningar eller att låta uppföra nya sådana å de ställen, Djurgårdens styrelse funne lämpligt anvisa, än ock att på sin bekostnad föranstalta om uppodlandet och försättandet i fullt bärande skick af mark, till arealen motsvarande den, som afträddes.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt har chefen för djurgårdsstyrelsen tillstyrkt bifall till den af Stockholms stadsfullmäktige gjorda framställning under följande vilkor, nemligen:

att staden för 178 tunnland 30 kappland erlägger till djurgårdskassan i mellangift 229,642 kronor 25 öre;

att staden kännes skyldig att bekosta flyttning af de å torplägenheterna Lugnet och Ropstensporten befintliga byggnader eller att låta uppföra nya sådana å de ställen, Djurgårdens styrelse finner lämpligt att anvisa, äfvensom att föranstalta om och bekosta uppodlandet och försättandet i bärande skick af mark till samma omfång som den, dessa lägenheter innehafva;

att de vägar, som ligga inom det område, hvaraf staden kan komma i besittning, skola hållas öppna och af staden för all framtid underhållas;

att det likaledes skall åligga staden att underhålla den öfver inre delen af Husarviken i närheten af lägenheten Fiskartorpet bygda träbro, hvilken till staden öfverlemnas utan lösen; samt

att det område, som i följd af stadsfullmäktiges omförmälda framställning kan komma att Djurgården afhändas, icke må tillträdas förr än Djurbagen blifvit utrymd.

Chefen för djurgårdsstyrelsen har vidare fäst uppmärksamhet å ett förhållande, som syntes förtjent att komma under öfvervägande i sammanhang med den nu föreliggande frågan.

Genom nådigt bref den 31 Maj 1878 har nemligen förklarats, att, under vilkor och förutsättning att Stockholms stad samtidigt med den enligt samma nådiga bref beslutade jernvägsanläggningen från Carlberg till Lilla Värtan företoge och på sin bekostnad fullbordade anläggandet å föreslaget ställe vid nämnda sjö af en hamn med tillhörande upplagsplatser jemlikt plan, som kunde blifva af Eders Kongl. Maj:t fastställd, skulle åt Stockholms stad utan ersättning till statsverket upplåtas vissa å upprättad karta med bokstäfverna C, D, F och J utmärkta områden af Djurgården med vattnet deriuid att tillträdas, de med bokstäfverna C och D betecknade områden genast och det öfriga, i den mån staden finnes deraf vara i behof för hamnen eller för upplags- och byggnadsplatser. Nyssnämnda med F och J utmärkta områden, hvilka först framdeles skulle få af staden tillträdas, äro å förut omförmälda, den 8 Februari 1884 upprättade karta betecknade, det förra,

som innefattar lägenheten Hermanstorp, med II och det senare, omfattande hofjägarebostället Tegeludden och den så kallade Lindarängen jemte en del af en skogbeväxt mark, benämnd Kruthusbacken, med III. Chefen för djurgårdsstyrelsen har nu erinrat, att Lindarängen åtminstone från början af detta århundrade varit använd till skjutfält för artilleriets behof samt att användningen af samma trakt för detta särskilda ändamål genom nådigt bref den 11 Mars 1881 blifvit utsträckt derhän, att Lindarängen och Lindarängsviken upplåtits till öfningsfält för Stockholms garnison i allmänhet mot vilkor, bland annat, att af statsmedel skulle därför till djurgårdskassan årligen erläggas 1,035 kronor. Då annan för garnisonens fältöfningar lämplig terräng, som kunde ersätta det intrång, Ladugårdsgärdet under de senare åren lidit genom tillkomsten derstädes af åtskilliga större etablissement för allmänt behof, icke funnes inom Djurgårdens egoområde, måste Lindarängens bibehållande för berörda ändamål fortfarande anses vara oundgängligen nödvändigt. Det syntes därför önskvärdt, att i sammanhang med den nu föreliggande frågan kunde tillvägabringas en sådan inskränkning af den genom nådiga brefvet den 31 Maj 1878 staden förunnade förmån, att densamma komme att upphöra, så vidt den hade afseende å det omförmälda, med litt. J (å 1884 års karta med III) betecknade jorderområdet, innefattande hofjägarebostället Tegeludden samt Lindarängen och Kruthusbacken jemte dertill gränsande vatten, och detta så mycket hellre som det kunde antagas, att staden näppeligen någonsin eller åtminstone icke förrän i en långt aflägsen framtid kunde komma i behof af sagda område.

Riksmarskalksembetet, som instämt i chefens för djurgårdsstyrelsen yttrande, har för egen del vidare anfört,

att, derest Eders Kongl. Maj:t, enär, enligt hvad chefen för djurgårdsstyrelsen upplyst, den enda till djurhage möjligen användbara plats å Djurgården, eller lägenheten Skuggan, af anförda skäl ej vore för detta ändamål fullt lämplig, skulle besluta hjortarnes förflyttning till den vid Gripsholm befintliga djurhagen, som dock i sådant fall behöfde utvidgas, därför belöpande kostnad borde bestridas af den ersättningssumma, staden blefve skyldig att erlagga för till densamma afstådd mark å Djurgården;

att, i händelse stadsfullmäktiges förevarande framställning skulle af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen bifallas, den för marken utgående kapitalersättningen borde, på sätt i föregående likartade fall egt rum, inlevereras till Statskontoret och der för framtiden förvaltas samt derå fallande ränta årligen af Eders Kongl. Maj:t disponeras för Djurgårdens

samt eventuelt för hjortparkens vid Gripsholm behof, på sätt Eders Kongl. Maj:t framdeles derom täcktes bestämma;

att Riksmarskalksemetet i allo instämde i hvad chefen för djurgårdsstyrelsen yttrade rörande Lindarängens fortfarande behöflighet till plats för de i Stockholm garnisonerade truppers vapenöfningar; samt

att den rätt, som genom föregående nådiga resolutioner och upplåtelsebref blifvit innehafvare af lägenheten Ropsten under Eders Kongl. Maj:ts regeringstid tillförsäkrad, borde, i händelse staden skulle af samma lägenhet vara i behof, varda honom tillgodosedd och bevarad.

Som i chefens för djurgårdsstyrelsen omförmälda yttrande viss tid icke uppgifvits, inom hvilken de i Hjorthagen befintliga hjortar kunde flyttas till annan plats och lägenheten derefter till Stockholms stad öfverlemnas, har jag hos Riksmarskalksemetet begärt upplysning i detta afseende; och har bemälda Embete med skrifvelse af denna dag öfverlemnadt yttrande från chefen för djurgårdsstyrelsen, deri denne meddelat, att det ifrågasatta området kunde till staden öfverlemnas ett år efter det aftal derom blifvit med staden träffadt. Med afseende på önskvärdheten att sjöledes kunna från parken förflytta hjortarne torde tiden närmare böra bestämmas till den 1 Juli 1890.

Då Riksdagen lemnat Eders Kongl. Maj:t rätt att med Stockholms stad träffa uppgörelse om utbyte af det för hofstallanläggningen erforderliga jordområde mot vederlag antingen af annan mark vid Artilleriplanen eller ock, efter skeende uppskattning, af motsvarande del af myntverkets till gata afsedda tomt, men Stockholms stadsfullmäktige, hvilka förklarar sig villiga att till kronan afstå det för hofstallanläggningen erforderliga området, 40,900 qvadratfot, af det erbjudna vederlaget endast velat taga i anspråk sammanlagdt 13,630 qvadratfot vid Artilleriplanen och i öfrigt begärt ersättning i annan kronan tillhörig mark, eller lägenheten Hjorthagen med angränsande område å Kongl. Djurgården, läser Eders Kongl. Maj:t finna, att uppgörelse på de af staden föreslagna grunderna icke kan ega rum utan Riksdagens hörande.

Beträffande antagligheten från kronans sida af det utaf staden föreslagna aftalet, har Öfverintendentsemetet ej haft något att erinra vid det af stadsfullmäktige beräknade värdet, 327,240 kronor, å den mark vid Artilleriplanen, kronan skulle erhålla mera än staden. Med afseende härå och då ej heller vid öfriga för jordbyttet föreslagna anordningar, hvad trakten vid Artilleriplanen angår, torde vara något

väsentligt att anmärka, torde aftalet i denna del vara af beskaffenhet att kunna godkännas. Hvad åter vidkommer förslaget i hvad det afser att i vederlag för stadens återstående fordran i mark skulle mot viss mellangift lemnas lägenheten Hjorthagen med angränsande område å Djurgården, kan frågan härom naturligtvis endast under den förutsättning komma under pröfning, att Eders Kongl. Maj:t, till hvars enskilda disposition Djurgården är öfverlemnad, skulle i nåder förklara sig vilja afstå från dispositionsrätten öfver det ifrågavarande området. Som emellertid Eders Kongl. Maj:t behagat meddela mig, att Eders Kongl. Maj:t under vissa vilkor vore sinnad att härtill lemna sitt bifall, torde det tillåtas mig att ingå i granskning af denna del af förslaget.

Såsom jag redan nämnt, hafva stadsfullmäktige uppskattat värdet af omförmälda område till 347,100 kronor, så att, då värdet af den mark vid Artilleriplanen, kronan skulle erhålla mera än staden, i värde upptagits till 327,240 kronor, staden skulle hafva att erlægga en mellangift af allenast 19,860 kronor, hvarförutom staden erbjuder sig att med 50,000 kronor bekosta anordnandet af en hjortpark å annat ställe. Chefen för djurgårdsstyrelsen, med hvilken Riksmarskalksemetet instämt, har deremot beräknat värdet af samma område till 556,882 kronor 25 öre, dervid icke ifrågasatts särskild ersättning för anordnande af ny hjortpark; och skulle alltså enligt sistnämnda beräkning den mellangift, som staden hade att erlægga, uppgå till 229,642 kronor 25 öre. I betraktande af det ifrågavarande områdets synnerligen fördelaktiga läge, hvilket, i den mån rörelsen vid Värtahamnen hinner utveckla sig, varder ännu fördelaktigare, synes mig otvifvelaktigt, att stadsfullmäktige därför beräknat ett alldeles för lågt värde, hvaremot och då grundad invändning icke lärer kunna göras mot den af myndigheterna verkställda värdeuppskattningen jag hemställer, att den senare måtte få läggas till grund för aftalet.

Med framhållande af Lindarängens behöflighet såsom öfningsplats för Stockholms garnison har chefen för djurgårdsstyrelsen uti sitt i frågan afgifna yttrande fäst uppmarksamheten på önskvärdheten deraf, att i sammanhang med den nu förevarande frågan träffades sådan uppgörelse med Stockholms stad, att den ifrågavarande ängen, åtminstone under längre tid framåt, utan hinder af den jemlikt nådiga brefvet den 31 Maj 1878 staden tillerkända rätt, kunde för nyssnämnda ändamål fortfarande disponeras. Då omförmälda, för militärofningar synnerligen väl lämpade plats endast med största svårighet lärer kunna för detta ändamål undvaras, men deremot Stockholms stad, sedan densamma väl förvärfvat den vidsträckta, i Värtahamnens omedelbara när-

het belägna Hjorthagen, först i en temligen aflägsen framtid kan tänkas för hamnens ändamål komma i behof jemväl af Lindarängen, synes mig bland villkoren för Hjorthagens afstående till staden böra intagas bestämmelse derom, att af de enligt 1878 års nådiga bref till stadens framtida disposition upplåtna områden, eller de egofigurer, som å 1884 års karta betecknas med II (lägenheten Hermanstorp) och III (hofjägarbostället Tegeludden med Lindarängen och Kruthusbacken), Lindarängen först i sista rummet och i intet fall före utgången af en viss tidrymd, som lämpligen torde kunna bestämmas till fyratio år efter aftalets träffande, får af staden tagas i anspråk. Som emellertid, enligt hvad jag inhemtat, det med III betecknade området icke i sin helhet är till plats för militäröfningar erforderligt, utan detta endast gäller den del deraf, som å en i stadsingenjörskontoret den 18 Mars 1889 verkställd kopia af 1884 års karta betecknas med röd kantfärg och siffrorna III 2), torde återstoden af området, å kartekopian betecknad med III 1) och omfattande hofjägarbostället Tegeludden med en areal af 370,6 ar, kunna i fråga om dispositionsrätten likställas med egofiguren II och således af Stockholms stad i förekommande fall utan afvaktande af viss tidpunkt få tagas i anspråk.

Vid de af chefen för djurgårdsstyrelsen och Riksmarskalksemetet i öfrigt föreslagna villkoren för upplåtelse af Hjorthagen har jag i sak intet att erinra.

Af den mellangift å 229,642 kronor 25 öre, som Stockholms stad har att för Hjorthagen erlägga, bör i första rummet bestridas kostnaden för ersättande af den hjortpark, som komme att utrymmas. Då sådan ersättning skulle beredas genom utvidgning af den nuvarande hjortparken vid Gripsholm och kostnaden härför beräknats uppgå till omkring 30,000 kronor, torde för vinnande af jemn summa å den fond, som i öfrigt bör bildas af mellangiftsmedlen, af dessa medel böra för ändamålet disponeras ett belopp af 29,642 kronor 25 öre. Återstoden, 200,000 kronor, lärer böra till Statskontoret inlevereras för att derstädes förräntas, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att disponera den årliga räntan till Djurgårdens förbättring och försköning.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva:

A) att Eders Kongl. Maj:t må ega att för beredande af plats för hofstallanläggningen träffa aftal med Stockholms stad om utbyte af mark vid Artilleriplanen enligt följande grunder:

1:o) att staden till kronan med eganderätt afstår af den öppna platsen nedanför Artilleriplanen och af de i stadens besittning varande

tomterna i kvarteret Bodarne den mark, som å en till stadsingeniörskontorets tjensteutlåtande till drätselnämnden den 28 December 1888 hörande ritning betecknats med röd kantfärg, innehållande omkring 3,605 kvadratmeter (40,900 kvadratfot), att af kronan genast tillträdas;

2:o) att kronan till staden med eganderätt afstår de, enligt hvad samma ritning utvisar, för Artilleri- och Sibyllegatornas vidgning invid Artilleriplanen behöfliga jordstycken, omkring 391 kvadratmeter (4,440 kvadratfot) för den förra och omkring 810 kvadratmeter (9,190 kvadratfot) för den senare, att likaledes af staden genast tillträdas, men med rätt för kronan att hafva kronobageribyggnaden kvarstående å dess nu varande plats, till dess att byggnaden icke vidare af kronan användes för sitt nu varande ändamål eller om- eller nybyggnad ifrågakommer;

3:o) att för den mark, kronan sålunda erhåller mera än staden, eller omkring 2,404 kvadratmeter (27,270 kvadratfot), beräknas ett värde af 327,240 kronor;

4:o) att staden till kronan afträder den rätt, staden må anse sig tillkomma öfver tomten N:o 6 i kvarteret Bodarne, till den del, som faller inom den för hofstallbyggnaden afsedda plats, mot det att kronan afstår från anspråk på tomtens återstod och till staden öfverlemnar densamma;

5:o) att staden förbinder sig att söder om hofstalltomten hålla ett 18 meter bredt område öppet till gata; och

6:o) att kronan till staden afstår eganderätten till det å en karta, tillhörande en af stadsingeniörskontoret den 8 Februari 1884 öfver Skuggan, Ropsten och Lugnet samt Hjorthagen jemte närmast angränsande del af Kongl. Djurgården och Värtahamnen upprättad beskrifning, närmare angifna område å Kongl. Djurgården, innehållande 100 hektar 78 ar (204 tunnland 5,6 kappland), som begränsas i öster af hamnanläggningen, i norr af Lilla Värtan och Husarviken, i vester af Husarviken och landsvägen öster om Uggelbacken samt i söder af jernvägen och hamnområdet, jemte rätt till vattnet derinvid under vilkor:

att staden vid tillträdet af nämnda område till kronan erlägger skilnaden mellan det för området beräknade värde, 556.882 kronor 25 öre, och värdet å den mark vid Artilleriplanen, kronan enligt punkt 3:o skulle erhålla mera än staden, 327,240 kronor, eller 229,642 kronor 25 öre;

att staden åtager sig att bekosta flyttning af de å torplägenheterna Lugnet och Ropstensporten befintliga byggnader eller att låta uppföra nya sådana å de ställen, Djurgårdens styrelse anvisar, äfvensom att å sin bekostnad föranstalta om uppodlande och försättande i bärande

skick af mark till lika omfång med den, nämnda lägenheter nu innehafva;

att de vägar, som leda öfver ifrågavarande område, skola hållas öppna och af staden för all framtid underhållas;

att det likaledes skall åligga staden att underhålla den öfver inre delen af Husarviken i närheten af lägenheten Fiskartorpet uppförda träbro, hvilken till staden öfverlemnas utan lösen;

att staden inträder i de rättigheter och skyldigheter, som på grund af föregående nådiga resolutioner och upplåtelsebref tillkomma kronan gent emot innehafvare af lägenheten Ropsten;

att området skall af staden tillträdas den 1 Juli 1890; samt

att de områden, hvilka, å förut omförmälda karta af år 1884 betecknade med II och III, jemlikt nådigt bref den 31 Maj 1878 blifvit till staden upplåtna att tillträdas i den mån, staden funnes deraf vara i behof för hamnen vid Lilla Värtan eller för upplags- och byggnadsplatser, skola, sedan Eders Kongl. Maj:t i hvarje fall pröfvat till upplåtelse ifrågasatt områdes erforderlighet för hamnen eller de för denna behöfliga upplags- och byggnadsplatser, i sådan ordning för ändamålet ifrågakomma, att i första rummet tagas i anspråk omförmälda med II betecknade egofigur och den del af egofiguren III, som, innefattande en areal af 370,6 ar, å en i stadsingenjörskontoret den 18 Mars 1889 verkställd kopia af nyssberörda karta betecknats med röd kantfärg och siffrorna III 1), samt att den återstående delen af samma egofigur, å nämnda kartekopia betecknad med III 2), jemte dertill gränsande vatten icke i något fall må af staden tillträdas förr än fyratio år efter aftalets träffande; och

B) att af den mellangift å 229,642 kronor 25 öre, hvilken, enligt hvad förut blifvit förmäldt, bör af Stockholms stad för erhållande af Hjorthagen med angränsande mark till kronan erläggas, ett belopp af 29,642 kronor 25 öre må af Eders Kongl. Maj:t disponeras för bestridande af kostnaden för utvidgning af nuvarande hjortparken vid Grips holm samt återstoden, 200,000 kronor, till Statskontoret inlevereras för att af detta embetsverk på lämpligt sätt göras räntebärande och årliga räntan deraf i likhet med öfriga för Kongl. Djurgårdens förvaltning afsedda medel disponeras till Djurgårdens förbättring och försköning.»

I hvad föredragande Departementschefen sålunda anført och hemstält förenade sig Statsrådets öfriga närvarande medlemmar.

Härefter behagade Hans Maj:t Konungen, med förklarande att Han, under förutsättning af Riksdagens

bifall till hvad sålunda blifvit föreslaget, afstode från dispositionsrätten till det å omförmälda karta af år 1884 närmare angifna område, hvilket, enligt hvad föreslaget blifvit, skulle till Stockholms stad öfverlemnas, i enlighet med Statsrådets tillstyrkande förordna, att nådig proposition skulle till Riksdagen aflåtas af den lydelse bilagan litt. C vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

C. Blomstedt.
